կում էր որդու կամքին: Ասում են, որ սպանվածը իր պատանեկութեան հասակում նոյնպէս է վարվել իր հօր հետ:

—

Մեզ գրում են ՇՈՒՇՈՒՑ, որ քաղաքից ոչ այնքան հեռու գտնվեցաւ մի հայ երիտասարդի դիակ, որին սպանել և քարաժայռից ցած էին գլորել: Չարագործները յայտնի չեն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

—

«Новое Время» լրագրի թղթակիցը գրում է Կ. Պօլսից հետևեալը:

Մի քանի օր սրանից առաջ Հայոց պատրիարք Ներսէս Գօշէնի մօտ էր և ասաց նրան բառ առ բառ հետևեալը:

—Վախենում եմ, որ նշանաւոր քաղաքական աշխատանքները Չերնօգօրիայի և Յունաստանի վերաբերութեամբ մոռացնել տան անգլիական քաղաքագէտներին հայկական խնդիրը:

Գօշէն պատասխանեց.—Կարող եմ ձեզ հաւատացնել, որ հայերը մոռացված չեն լինի: Նրանցով շատ են զբաղվում և հայերը սպասելով ոչինչ չեն կորցնում, որովհետև վճռված է բարելաւել նրանց վիճակը:

Հայոց պատրիարքը վերադառնալով այդ տեսութիւնից, ասաց իր բարեկամներին, որ այն ժամանակից, ինչ նա գործ ունի քաղաքագէտների հետ, նրանցից ոչ մէկը պատրիարքի հետ այդպէս բաց և հանգստացնող կերպով չէ խօսել: Հայերը իսկոյն աշխատեցին պատուաւոր ընդունելութիւն անել Երզրումի անգլիական հիւպատոս մայոր Տրոտտերին: Նրան ճաշերի էին հրաւիրում և առհասարակ որքան կարող էին պատւում էին: Տրոտտերը այցելեց Հայոց պատրիարքին և նրանց մէջ հետևեալ խօսակցութիւնը պատահեց:

Տրոտտեր. Ես տեսայ Գօշէնի մօտ պատրիարքարանից դեսպաններին յանձնած ստատիստիկան: Ես ինքս թուանշաններ էի հաւաքում և գտնում եմ, որ ձեր աշխատանքը համեմատ է իմ աշխատանքին, այնուամենայնիւ ձեր թուանշաններից մի քանիսը ինձ երևում են իսկականից մեծ, միւսները փոքր:

Հայոց պատրիարք. Ստատիստիկան կազմելու ժամանակ մենք աշխատում էինք հայ ազգաբնակութեան թիւը փոքրացնել և մահմեականներին maxmum ցոյց տալ:

Տրոտտեր. Ես այցելեցի Փոքր-Ասիայի գրեթէ բոլոր տեղերը: Իմ փորձառութենից ես հաւատացած էի, որ ամեն տեղ լաւ ընդունելութիւն կը գտնեմ: Որտեղ ես գնում էի, ազգաբնակութիւնը ինձ տալիս էր բողոքագրեր վարչութեան և բարձր դասի հալածանքների դէմ: Մի տեղ չը կար, որ այդպիսի բողոքագիր չը տային: Իմ կարծիքով Փոքր-Ասիայի վարչութիւնը պէտք է ապակենտրոնացնել ամենամեծ չափերով:

Հայոց պատրիարք. Աւելի լաւ չի լինի, եթէ մենք անգլիացի գլխաւոր-նահանգապետ ունենանք:

Տրոտտեր. Չեմ կարծում, որ այդ միտքը գործնական լինի, որովհետև Ռուսաստանը չի համաձայնի այդ առաջարկութեան հետ:

Պատրիարք. Իսկ եթէ մենք հայ գլխաւոր-նահանգապետ ընտրէինք:

Տրոտտեր. Այդ միտքն էլ վիճելի է: Առաջինը դժուար է համոզել Բ. Դրանը, երկրորդ, եթէ մինչև անգամ նա ստիպված լինի համաձայնել, անդադար կընդդիմադրէ հայ նահանգապետին, բայց այդ դուցէ թիւրքերը չեն կամենայ նրան հպատակվել:

Պատրիարք. Ի՞նչ կարծիքի էք հայերի մասին:

Տրոտտեր. Ես նրանց ջանասէր գործունեայ և առաջադիմութեան համար ընդունակ ցեղ եմ համարում: Իմ ճանապարհորդութիւնների ժամանակ ես տեսել եմ ահագին հողեր մշակող հայերին, մինչդեռ քիւրդերը մի կտոր, միայն ապրելու համար բաւականացուցիչ հող են մշակում: Մի անգամ դրա մասին ես խօսեցի քիւրդ գիւղացու հետ և նա ինձ ասաց. «Մենք բաւականանում ենք նրանով, ինչ որ անհրաժեշտ է, մինչդեռ հայերը իրանց դաշտերի շուրջը եղած բոլոր հողերը մշակում են, որպէս գի պարապ չը մնան»: Քիւրդի այսպիսի վկայութիւնը զարմացրեց ինձ: Զարգացման կողմից ոչինչ համեմատութիւն չը կայ քիւրդերի և հայերի մէջ: Ես քիւրդի ոչ մի ուսումնարան չը տեսայ, մինչդեռ հայերը ամեն տեղ ուսումնարաններ ունեն: Ես բոլորը չը տեսայ, բայց մի քանիսին այցելեցի: Տեսայ նոյնպէս և թիւրքաց ուսումնարաններ, որտեղ երեխաները սովորում են գրել և կարդալ երգելով: Համեմատելով հայոց ուսումնարանները թիւրքաց կուշգլիների հետ, ես գտնում եմ, որ առաջինները անհամեմատ բարձր են: Բացի այդ հայերը սովորելու մեծ ցանկութիւն ունեն, իսկ քիւրդերը ոչ:

Տրոտտերը, հեռանալով պատրիարքից, խոստացաւ նրան իր հետախուզութիւնների հետևանքները յայտնել անգլիական կառավարութեանը:

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Լուր կը տրուի մեզ թէ Ատաբազարէն և շրջականներէն բազմաթիւ Հայ-Բողոքական և քանի մը Լուսաւորչական ընտանիք գաւառին անապահով վիճակէն ստիպեալ, որ կըսուի թէ հետզհետէ կը ծանրանայ եղեր Պաթումէն նորանոր Իսլամ գաղթականաց գալստեամբ, որոշեր են Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգները գաղթել, և այս նպատակաւ իրենց կողմանէ քանի մը անձինք բանակցութեան մտեր են Նիւ-Եօրքի գաղթականաց ընկերութեան մը հետ, որպէս գի ծանրու ծախքը կանխաւ վճարուի իրենց: Նոյն ընկերութիւնն ասկէ առաջ ուրիշ Հայ ընտանեաց ալ Ամերիկա գաղթականութիւնը դիւրացնելու համար պէտք եղած միջոցները տուած էր: Այս առթիւ Ամերիկայի լրագիրք ոմանք հրատարակութիւններ ընելով, փափաք կը յայտնեն որ այժմ ալ դիւրութիւն տրուի Հայոց Ամերիկայ գաղթելու, որովհետև, կըսեն, Հայք խաղաղ և աշխատասէր են, և Ամերիկա անոնց և անոնք Ամերիկայի դիւրաւ կրնան յարմարիլ: Այս նկատմամբ մեր դիտողութիւններն առանձին յօդուածով պիտի յայտնեմք:

Կը լսեմք թէ Թարգմանեան Անտոն անուն վարդապետն, որ պապականութենէ Հայաստանեայց եկեղեցին եկած և իւր անկարգ վարմունքով յարգ չէր գտած ազգին առջև, ժամանակ մը Ռումէլիոյ մէջ թափառելէ յետոյ, վերջերս Ֆօքշան քաղաքին մէջ եկեղեցականութիւնն ալ մէկդի թողլով Կալացի Իտալական թատրոնին մէջ դերասանութիւն ընել սկսեր է:

(Մասիս)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԹԱԳՈՒՀՈՒ ԳԱՀԱԿԱՆ ՃԱՌԸ

—

Անգլիական թագուհու գահական ճառի մէջ ի միջի այլոց ասված է հետևեալը:

«Պարոններ, ուրախութեամբ վերջնում եմ ձեզանից ձեր աշխատանքների ծանրութիւնը: Օտար պետութիւններից ես անդադար խաղաղ տեղեկութիւններ եմ ստանում: Որովհետև Բ. Դուռը հրաժարվեցաւ կատարել իր վրա առած պարտաւորութիւնը չերնօգօրիական սահմանները ուղղելու վերաբերութեամբ, գործը մի փոքր երկարացաւ և Բերլինի դաշնագիրը կատարելապէս իրագործված չէ: Դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնները յայտնեցին Բ. Դրանը իրանց կարծիքները այն միջոցների վերաբերութեամբ, որոնք անհրաժեշտ են չերնօգօրիական հարցը վճռելու, Եւրոպական Թիւրքիայի վարչութիւնը կազմակերպելու և Հայաստանի մէջ գլխաւոր վերանորոգութիւնները մտցնելու համար: Ես յոյս ունեմ, որ մենք կը հասնենք նպատակին եւրոպական համաձայնութեան շնորհիւ, որ արևելեան հարցի վերաբերութեամբ մինչև այժմ պահպանվել է: Դրան նպաստել է նոյնպէս և այն ճնշումը, որ գործում են Բ. Դրան վրա Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնները, որպէս գի կարողանան ստիպել թիւրքաց կառավարութեանը գործադրել այն միջոցները, որոնք անհրաժեշտ են Արևելքի մէջ հանգստութիւն պահպանելու համար:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

—

Լրագիրների մէջ կարդում ենք հետևեալ տեղեկութիւնները:

Ծովային ցոյց անելու համար եւրոպական նաւերի ներկայութիւնը Ռագուզայի մէջ բաւական է, որ Կ. Պօլսի մէջ անհրաժեշտ համարեն չերնօգօրիական հարցի խաղաղութեամբ վերջացնելը: Ռագուզայից եկած վերջին տեղեկութիւններից երևում է, որ Րիզա փաշա սկսել է իրագործել իր յանձնարարութիւնը: Նրա զօրքերը գրաւեցին ալբանացիների թողած դիրքերը Դուլցինիոի շուրջը և և երբ այս վերջինները կամեցան նորից գրաւել իրանց թողած դիրքերը, Րիզա-փաշայի զօրքերը ընդդիմացան և կռուի ժամանակ մի քանի ալբանացիներին սպանեցին: Թիւրքաց գործակատարը ուրիշ միջոցներ էլ է գործադրում: Նա հրաւիրեց իր մօտ Դուլցինիոի անուանի բնակիչներին, համոզում էր նրանց քաղաքը առանց կռուի չերնօգօրցիներին յանձնել, խոստանալով, որ սուլթանը իր սեփական միջոցներից կը վճարի այն բոլոր ծախսերը, որ արել են ալբանացիները քաղաքը ամրացնելու համար: Այս հանգամանքները ի նկատի ունենալով, պետութիւնները յետաձգեցին ծովային ցոյցը:

Լօնդօնից ստացված լուրերից երևում է, որ Թիւրքիան Չերնօգօրիային Դուլցինիոի նահանգը այնպէս չի յանձնի, ինչպէս պահանջում էին պետութիւնները:

«Polit. Corr гр.» լրագիրը հաղորդեց, որ իշխան Նիկոլայ հրաժարվել է Գրուդա և Դինոշից այն պայմանով, որ Բ. Դուռը մնացածը յանձնի Չերնօգօրիային խաղաղութեամբ և պաշտօնապէս: Այս լուրը պէտք է զգուշութեամբ ընդունել, մինչև որ նա հաստատվի ճիշտ աղբիւրներից: Հաւանական է միայն, որ չերնօգօրիական հարցը խաղաղութեամբ կը վերջանայ և միացեալ նաւատորմի ներկայութիւնը թիւրքաց ջրերի մէջ աւելորդ կը լինի:

Կ. Պօլսի մէջ գոնեա յոյս ունեն, որ եթէ գործը այդպէս վերջանայ, ծովային ցոյցը անհրաժեշտ չի լինի: Այդ յոյսը չի կատարվի: Անգլիական թագուհու գահական ճառից պարզ երևում է, որ միայն պետութիւնների համաձայնութենից չէ սպասվում չերնօգօրիական հարցի լուծումը: Անգլիական կառավարութիւնը համոզված է, որ այդ համաձայնութիւնը պէտք է նպաստէ Բերլինի դաշնագրի անկատար մնացած բոլոր պայմանների իրագործմանը: Պետութիւնները այսպիսով ստիպված կը լինեն իրանց նաւատորմը թիւրքաց ջրերի մօտ պահել, որպէս գի ապացուցանեն, թէ իրանք պատրաստ են համաձայնութեամբ գործել:

Չերնօգօրիայի հարցը վերջացնելուց յետոյ պետութիւնները առաջ կը բերեն յունական խնդիրը: Միացեալ նաւատորմը Ռագուզայից կանցնի յունական ջրերը և կը մնայ այնտեղ մինչև Յունաստանը կը ստանայ իրան վճռված նահանգները: Եթէ այս դէպքում էլ թիւրքաց կառավարութիւնը կը յետաձգէ գործը, պատճառ բերելով ալբանացիների ընդդիմադրութիւնը, միացեալ նաւատորմը կը մտնի թիւրքաց ջրերը և կօգնի յունական զօրքերին, որոնք արդէն պատրաստվում են գրաւել Յունաստանին վճռված նահանգները: Այս բոլոր գործերի համար ժամանակ է հարկաւոր: Արագ ոչինչ չի կատարվի: Այնուամենայնիւ անհարելի է մտածել, որ չերնօգօրիական խնդրի խաղաղութեամբ վերջանալու պատճառով, պետութիւնները չեն խառնվի յոյն-թիւրքական վէճի մէջ:

«Միջազգային ընկերութեան» հեռագիրներից մէկը հաղորդեց, որ 9000 ալբանացիներ գրաւեցին Դուլցինիօ և որ Րիզա-փաշա չընդդիմացաւ նրանց, որովհետև թիւրքաց կառավարութենից պատերազմելու հրաման էր ստացել: Սրանից երևում է, որ չերնօգօրիական հարցն էլ այն դրութեան մէջ չէ, որ կարողանայ խաղաղութեամբ վերջանալ և որ միացեալ նաւատորմի ներկայութիւնը Ռագուզայի մէջ դեռ ևս անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Դավրէժ, 30 օգոստոսի

Հին-Նախիջևանից դուրս գալուցս յետոյ, իմ առաջին այցելած տեղն եղաւ Դաւրէժ, որ Ատրպատականի ամենագլխաւոր քաղաքն է: Ունի ընդարձակ և լաւ վաճառականութիւն, որը գլխաւորապէս հայերի և եւրոպացիների ձեռքն է: Այստեղ կայ մօտ 500 տուն հայ, որոց ամենի վիճակն էլ շատ լաւ է բաղդատելով ուրիշ տեղերի հետ: Ունեն երկու եկեղեցի, մին Լիլաւայում, միւսն Ղալայում: Ունեն 4 ուսումնարան, երկուսը տղայոց, երկուսն օրիորդաց: Աշակերտաց թիւը 230, իսկ օրիորդացը 49: Ուսումնարանները բաւական եկամուտ ունեն և կառավարվում են առանձին հոգաբարձութեան և մի տեսչի հսկողութեան ներքոյ: Պէտք է ասած, որ հոգաբարձութիւնը խիստ լաւ է հասկացել իր պարտաւորութիւնը, և որը չէ խնայած ամեն ջանք և աշխատանք ի գործ դնելու իր ուսումնարանները նախանձելի դրութեան մէջ պահպանելու համար: Ունեն մի ընթերցարան 1874 թւից հաստատված, ուր ստացվում են Կ. Պօլսից, Թիֆլիսից, և այլ տեղերից զանազան օգտակար գրեանք ու ազգային լրագիրներ: Ունեն մի թատրոնական դաշլիճ, ուր երբեմնակի ներկայացումներ են տալիս: Այստեղ նշմարվում է փոքր ի շատէ կեանք. կայ երիտասարդութիւն, որը իր թարմ ուժերը միացրած գործում է անդուլ: Կայ և մի ամենապատուական քահանայ տէր Մեսրոպ Փափազեանց, որը շատ լաւ է հասկացել իր քահանայական բարձր կոչումը, և որը պարագլուխ է հանդիսացել գործող երիտասարդաց խմբին: Դաւրէժի հասարակութիւնը տեղային թեմակալ սրբազան Մուշեղեանից խիստ բաւական է: Ժողովրդի համակրութիւնը ընդարձակ ասպարէզ է բաց անում սրբազանին ազատ գործելու, և ուսումնարանները բարեկարգելու: Մահմետական հասարակութիւնը դժբաղդաբար դեռ մեծ մասամբ անկիրթ է:

Գ. Ս. Տ. Ադամեանց

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս, ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 սեպտեմբերի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 59 կ., երկրորդ 92 ր. 50 կ., երրորդ 93 ր. 50 կ., չորրորդ 92 ր. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 222 ր., երկրորդ 216 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր. 50 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 50 կ., ոսկի 7 ր. 96 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,56 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա 210 մարկ, փարիզի վրա 260 ֆրանկ:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ